

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Sandgata 30 B
N-7012 Trondheim

Telefon: (+ 47) 73 84 16 40
Bankgiro: 4358.50.12840
Org. nr.: 970 089 748 MVA

e-post: nof@birdlife.no internett: www.birdlife.no

BOARCH arkitekter a.s
gisle@boarch.no

Deres ref.	Deres kontaktperson	Vår ref. 20210407	Vår kontaktperson Martin Eggen	Dato 11.09.2021
------------	---------------------	----------------------	-----------------------------------	--------------------

Reguleringsplan Feøya planID 201710 - høringsvar fra Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Gildeskål kommune har mottatt varsel om oppstart av planarbeid for Feøya, Fleinvær, jf. plan- og bygningslovens § 12-8. Norsk Ornitologisk Forening (NOF) takker for anledningen til å svare på denne høringen. NOF ble stiftet i 1957, og er en frivillig naturvernorganisasjon med hovedvekt på fugler og fuglevern. Organisasjonen er et bindeledd mellom fugleinteresserte over hele landet. Bevaring av fugleartene og deres leveområder er sentralt i foreningens arbeid. Gjennom kartlegging og dokumentasjon av faktiske forhold forsøker å påvirke utviklingen til fuglenes beste. Vi har rundt 12.750 medlemmer, fylkesavdelinger i alle fylker og rundt 50 lokallag.

Vi har vært engasjert i denne konkrete saken i lengre tid, og besøkte Feøya for å kartlegge fuglefaunaen i området i 2018.

Lignende planer knyttet til oppdrettsindustri foreligger for flere steder langs kysten av Nordland.

- Store Kalvøya, utafor Landegode, Bodø kommune
- Feøya, Fleinvær, Gildeskål kommune
- Verholmen, Meløy kommune
- Lille Rosøya, Rødøy kommune
- Toft, Brønnøy kommune

NOF har særlig engasjert seg mot etablering av landbasert oppdrett ved Verholmen i Meløy kommune og Toft i Brønnøy kommune. De nye utfordringene knyttet til såkalt landbasert oppdrett har også opptatt NOF på et mer prinsipielt grunnlag. Lakselus og lusemiddel, mikroplast og forsøpling. Bruk av ikke-bærekraftig fôr, lokal forurensing, felling av sjøfugler og forstyrrelser er bare noen av problemene som hefter ved dagens tradisjonelle drift av oppdrettsnæringen i åpne merder. Umiddelbart kan det synes som en løsning å flytte produksjonen opp på land. Det er det ikke. En industrialisering av vår ytre skjærgård vil skape nye miljøproblemer, og nye konflikter med eksisterende næringer. Det forekommer utnyttelse av naturressurser rundt Feøya, bl.a. gjennom fiske (både fisk og krabbe).

Felles for alle prosjektene er at man ønsker å sprengte vekk deler av holmer for å etablere seg, og Kjell A. Lorentsen har allerede kjøpt eller skaffet seg leieavtaler med opsjon på kjøp på de ønskede lokalitetene. Med andre ord snakker vi her om en industrialisering av områder som tidligere har vært skånet for tyngre tekniske inngrep. Vår ytre Nordlands-kyst er en umistelig natur- og kulturarv vi ikke kan ødsle vekk med utgangspunkt i privates kjøp eller leie av tilfeldige holmer. Dersom landbaserte prosjekter skal være en del av en bærekraftig utvikling for oppdrettsindustrien, må slike legges til ferdig regulerte arealer med lave naturverdier.

I 2016 kom det en forskriftsendring som ga landbasert oppdrett muligheten til å søke om løpende og vederlagsfrie tillatelser til oppdrett. Landbasert oppdrett forutsetter et privat areal, men det er ingen krav til at dette arealet skal være på et eksisterende industriområde eller krav til samlokalisering. NOF vil påpeke at det neppe var intensjonen å erstatte miljøproblem tilknyttet oppdrett (med et for ensidig fokus på lakselus) med andre, nye store negative miljøpåvirkninger. I forarbeidende til forskriften skriver man: *Vesentlige grunnlagsinvesteringer peker i retning av færre og større enheter framfor mange små, og i samme retning peker krav til infrastruktur samt forhold relatert til eierrettigheter og andre bruks- og verneinteresser i strandsonen.* Med andre ord så man ikke for seg en utbygging som tilsidesetter grunnleggende vern av strandsoner og overordnet arealpolitikk.

Hensikten med planen på Feøya er å legge til rette for etablering av landbasert oppdrettsanlegg på Feøya. I kommuneplanen er areal avsatt til i LNFR-område. Sjøområdet rundt Feøya er regulert til Akvakultur (område A2). Planen omfatter hele Feøya med sjøarealet rundt. Planområdet er på ca. 309 daa inkludert sjøområde, av dette er ca. 176 daa landareal. Tiltak vil gi utsprenging av tre enorme bassenger, slambasseng, utfylling i sjø, betydelige rørsystemer, kaianlegg og vil i det store hele tatt forandre landskap og økologisk funksjon av areal totalt. I anleggsfasen skal det sprenges ut og fjernes omtrent 500 000 m³ fjell.

Planene om landbasert kommer på toppen av økende ferdsel fra turistanlegg andre steder i Salten som lett når Fleinvær med hurtige båter, og det er heller ikke planer om at det skal erstatte åpne mærer i sjø.

Sammendrag

- NOF går sterkt imot en etablering av landbasert oppdrett på Feøya, Fleinvær i Gildeskål. Vi er meget bekymret for den type arealpolitikk planene for Feøya og andre lignende prosjekt langs nordlandskysten representerer. Dersom dette ikke lar seg stoppe av overordnede myndigheter må det bero på en alvorlig systemfeil. En etablering ved Feøya mangler legitimitet og går på tvers av statlige planretningslinjer, nasjonale miljømål og intensjonen med plan- og bygningsloven.
- Naturverdiene er betydelige, og en etablering vil være særdeles uheldig.
- Prosjektet må stanses i en tidlig fase.

Innledning

Ivaretagelse av nasjonale interesser gir seg til kjenne gjennom gode avgjørelser over tid, der samlet belastning og historiske naturtap blir sett i sammenheng. Endret bruk av areal og arealnedbygging er i dag den største trusselen for naturmangfold. Mange av inngrepene i kommunene kan i seg selv virke ubetydelige, men mange små inngrep får til sammen store ringvirkninger. Selv om fugler, dyr og annet naturmangfold ikke forsvinner umiddelbart, svekkes gradvis livsbetingelsene over tid. Dette gjelder i høyeste grad også for Nordland. Riktige vurderinger der dette reflekteres er selve kjernen i en bærekraftig natur- og arealforvaltning. En helhetlig arealplanlegging der man verner om den viktigste naturen og tar i bruk områder med mindre verdifullt areal, er ikke bare Stortingets uttrykte mål, men også blant intensjonene bak dagens plan- og bygningslov. Kommunens arealplaner må ligge til grunn for industrietableringer, og derfor reagerer vi meget sterkt på den fragmenterte

arealpolitikken som ligger til grunn for denne type etableringer. Her må kommunen si tydelig ifra om at deres egen arealplan ligger til grunn for arealbruk.

Etter vår erfaring er et grundig planarbeid det viktigste virkemiddelet for å sikre at arealene i Norge forvaltes bærekraftig, og her står selvfølgelig plan- og bygningsloven sentralt. Gjennom gode og overordnede planer kan man oppnå regjeringens målsetninger for arealpolitikken slik den er referert til senere i dette høringssvaret. Med utgangspunkt i plan- og bygningsloven utarbeider kommunene juridisk bindende planer som skal styre arealbruken i kommunen, noe som gir retning og politisk legitimitet.

Det er grunn til å minne om at økt bruk av dispensasjoner ikke er noe Stortinget ønsker: Energi og miljøkomiteen uttalte i 2017: *Komiteen legger til grunn at utbygging som hovedregel skal skje i medhold av plan og etter behandlingsreglene og oppfyllelse av materielle krav i lovens byggesaksdel med forskrifter. Kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner er rettslig bindende etter sitt innhold med arealformål og bestemmelser. Fra ovennevnte hovedregel er det gitt en åpning for å gi dispensasjon fra planer. Dispensasjonsbestemmelsene er begrunnet ut fra at det i enkelte tilfeller er behov for å gjøre unntak eller tillate avvik. Grunnlaget for å kunne gi dispensasjon må betraktes som en praktisk sikkerhetsventil.*

I Miljødirektoratets høringsuttalelse (2016) i forkant av forrige forslag om liberalisering av plan -og bygningsloven er bakdelene med økt bruk av dispensasjoner presist uttrykt: *økt adgang til dispensasjon kan svekke planers legitimitet, gi mindre forutsigbarhet om tillatt arealbruk og føre til en uheldig bit-for-bit-utbygging blant annet i strandsonen, i grønnstrukturen i byer og tettsteder og i landbruks-, natur- og friluftsområder.*

Nasjonale interesser best ivaretas gjennom et godt planverk med omfattende krav til kunnskap (jf. forvaltningslov og naturmangfoldloven), brukermedvirkning og et overordnet blikk. Sektormyndigheters involvering, innsigelsessystemet og regionale planer (der nasjonale mål og interesser er konkretisert) skal sikre dette, selv om de regionale planene bare er rådgivende.

En etablering på Feøya går på tvers av denne arealpolitikken.

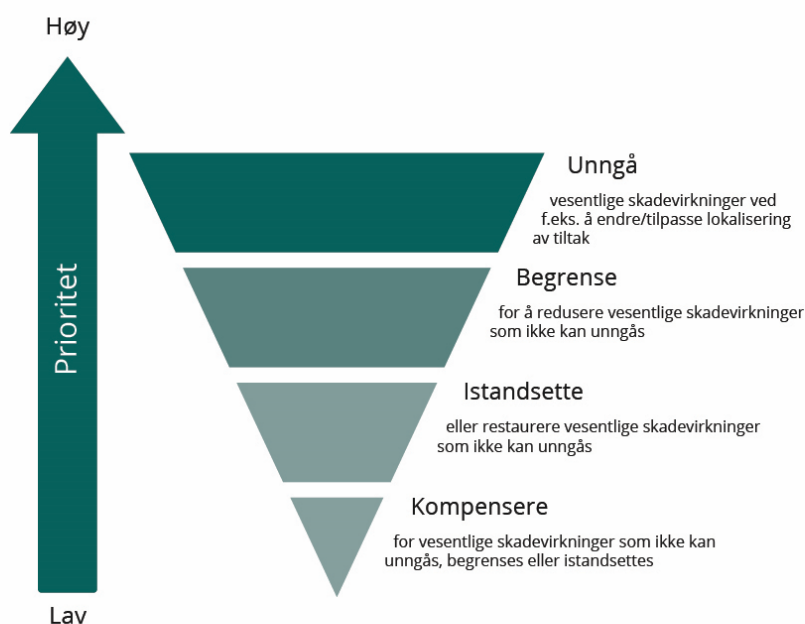
Mer om nasjonale forventninger til arealpolitikken (2019-2023)

I de nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging 2019-2023 er arealendringer trukket frem som en av de viktigste påvirkningsfaktorene for truet natur i Norge i dag. Det er derfor en klar nasjonal forventning at kommuner og fylkeskommuner identifiserer og tar hensyn til viktig naturmangfold, og at samlet belastning tillegges vekt. Det presiseres videre at regjeringen legger stor vekt på å ivareta truet natur, og at økosystemer sikres god tilstand. Regjeringen trekker også frem at fylkeskommuner og kommuner er nøkkelaktører for å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling og realisering av bærekraftmålene i Norge, og det er forventning til at bærekraftsmålene legges til grunn for den kommunale og regionale planleggingen.

I Norge har vi et generelt forbud mot oppføring av bygninger og anlegg i områder langs vassdrag, inntil 100 m fra strandlinjen. Retningslinjen for saksbehandling av dispensasjonssaker i vann og vassdrag og i LNF-områder krever at tiltaket ikke må være i konflikt med viktige friluftsinnteresser og turdrag eller viktige områder for biologisk mangfold.

NOF mener dette tydelig taler for å avslå planene på et tidlig tidspunkt. Det vil alltid være knyttet stor usikkerhet til konsekvensene av slike utbyggingsprosjekter. Både fysiske inngrep, forurensing, forstyrrelser og samlet belastning under og etter etablering vil påvirke ulike fuglearter. *Å unngå samlokalisering med viktige naturverdier må alltid være førstevalget.*

En rekke tiltak skal gjennomføres for å unngå og redusere negative konsekvenser. De omtales som tiltakshierarkiet og er illustrert i denne figuren ([kilde Miljødirektoratet](#)):

Figur 3. Tiltakshierarkiet illustrert av Miljødirektoratet.

Først skal man unngå at planen eller tiltaket fører til skade. Dette har høyeste prioritet. Deretter begrense skaden, så istandsette eller restaurere. En eventuelt siste utvei er å vurdere å kompensere skade, men det er laveste prioritet. Kompensasjon skal bare vurderes dersom det fremdeles gjenstår vesentlige negative virkninger etter at tiltak for å unngå, begrense eller istandsette er vurdert. Kompensasjon er altså siste utvei.

Etter vårt syn er det opplagt at Feøya ikke er et egnet sted for denne type anlegg, og at tiltakshierarkiet tilsier at man ikke sprenger vekk en øy i Fleinvær for å tilrettelegge for en industrialisering kysten vår stort sett har vært spart for i tusenvis av år.

Om Feøya og Fleinvær

Øygruppene i ytre Salten består av en rekke ulike ansamlinger holmer og skjær, som til sammen kalles «vær». Utenfor Bodø ligger Bliksvær (Ramsar-område), Helligvær og Givær. Lengst sør, ca. to mil sørvest for Bodø, ligger Fleinvær, som tilhører Gildeskål kommune. Fleinvær er en øygruppe bestående av rundt 365 øyer, holmer og skjær. Fleinvær har vært befolket siden 800-tallet. Mesteparten av bebyggelsen ligger på de sentrale øyene Mevær og Sørvær. Til sammen utgjør øygruppene et særdeles godt bevart landskap med få tekniske inngrep og med et særegent fugleliv.

Ornitologiske kvaliteter kartlagt av NOF i 2018

Foruten om å huse et av verdens tetteste bestander av havørn, dominerer ulike typer sjøfugl, et flertall av dem rødlistet som følge av negative nasjonale og internasjonale trender. Fleinvær er tydelig preget av beiting og kultivering over lang tid. Det gjør at flere arter tilknyttet kulturmark, åpent areal og ekstensivt drevet jordbruk er tallrike. Bakehekkende arter som storspove (sårbar, VU – forventet sterkt truet, EN på ny rødliste i 2021) og enkeltbekkasin er tallrike hekkfugler. Selv om enkeltbekkasin ikke er rødlistet er det en art med betydelig tilbakegang i visse områder, spesielt i jordbrukets kulturlandskap.

Mink er fraværende. Det bør det vektlegges som en særlig økologisk kvalitet ved området, og et viktig moment for vekst i sjøfuglbestandene dersom trenden for disse snur.

På vårt besøk fant vi hele fem arter hekkende eller antatte hekkearter som er ventet rødlistet i løpet av 2021 ifm. den nye rødlisten for arter, enten fordi dagens status opprettholdes eller fordi tilbakegangen har vært markant siden forrige revisjon i 2015. Artene er ærfugl (nær truet, NT – forventet samme status), gråmåke (livskraftig, LC - forventet endret til NT), fiskemåke (NT - forventet samme status), heilo (LC - forventet endret til VU) og rødstilk (LC - forventet endret til NT). Ifølge Statsforvalterens høringssvar er det også registrert teist (VU - forventet samme status) og storspove (VU - forventet endret til EN). I 2018 undersøkte vi en rekke holmer og øyer i Fleinvær. Rapporten *Kartlegging av hekkfugler i Fleinvær, Gildeskål i mai 2018* kan leses [her](#). Været huser fortsatt store kolonier med hekkende gråmåke og svartbak. Slikt er ikke en selvfølge lengre, flere arter sjøfugler har gått mye tilbake andre steder i regionen, bl.a. i Karlsøyværet, der NOF har kartlagt sjøfugler på oppdrag fra Statsforvalteren i en årrekke. Rundt 350 ærfugler ble notert under registeringsrunden, og arten ser ut til å hekke fåtallig og spredt på de fleste øyer. Størst antall ble observert i områdene nord for Mevær.

Statsforvalteren påpeker at *Fleinvær peker seg ut som et spesielt viktig fugleområde (såkalt SVO), og da særskilt for hekkende pelagisk dykkende arter (Systad et al. (2007)). Gjennom opprettelsen av Nupen naturreservat i 2002 er den viktigste hekkelokaliteten i Fleinvær underlagt særskilt vern. Naturreservatet, som ligger ca. 2,5 km sørvest for Feøya, er et viktig hekkeområde for sjøfugl, med dominans av gråmåke. Det er også hekking av toppskarv her. Dessuten forekommer hekking av svartbak, tjeld, steinvender, terner og teist. Også arter som grågås og stokkand forekommer.*

Verdien av områder uten industri og tyngre inngrep

Områder med få tekniske inngrep og påvirkningsfaktorer blir stadig færre, og de resterende områdene er aktuelle for mer supplerende vern, både havområder og landareal. Skal vi takle naturkrisen må vi sette grenser for tap av natur på samme måte som vi setter grenser for klimautslipp. Skal vi nå målet om forbedret tilstand for rødlistede arter (et sentralt nasjonalt miljømål) må vi slutte å se hvert enkelt naturinngrep isolert, men se arealforvaltningen i sammenheng i tid og rom. For å opprettholde økosystemtjenestene må vi tenke større enn bare artsmangfold. Gjennom å bevare mangfoldet av biotoper og sikre store nok naturområder til at arealkrevende og streifende dyr kan trives, kan vi ta vare på kritisk viktige økologiske funksjoner. Sammenhengende natur uten inngrep har en særlig verdi som robuste økosystemer, men slike områder blir stadig sjeldnere. I Sør-Norge ligger nå bare 5 prosent av arealene mer enn 5 km fra tyngre naturinngrep som vei, jernbane eller kraftlinjer. Også i Nord-Norge blir lite berørte områder stadig sjeldnere. Det er ikke registrert forurenset grunn

på Feøya, området er urørt og skipstrafikken i områdene rundt øya er registrert som lav (www.miljøstatus.no). Vannkvaliteten rundt Feøya er beskrevet som svært god.

Betydning for hubro

SNO jobber aktivt og målrettet med uttak av mink på Helgeland. Vi anser uttaket av mink som et viktig forbedrende tiltak i skjærgården, og noe som på sikt også kan føre til reetableringer av hubro. Det vil være svært uheldig om dette arbeidet motarbeides gjennom å tilrettelegge for industrialisering av den samme skjærgården.

I sitt høringsvar til etableringen på Feøya opplyser Statsforvalteren at hubro er kjent hekkende på en av naboøyene. Gjennom ulike tiltak jobber man for å forbedre bestandssituasjonen for hubro, med sikte på å øke bestanden. Hubro har siden 2006 vært oppført som sterkt truet på rødlista. Det er godt kjent at hubro er svært sensitiv for forstyrrelser i hekketiden og for landskapsendringer, og at det er en art hvor det er svært vanskelig å gjøre avbøtende tiltak. Tiltak i forbindelse med eksisterende kraftlinjenett, bevaring av hubroens jaktområder og å forhindre inngrep i nærheten av hekkelokaliteter regnes som de viktigste forvaltningsrettede tiltakene for å bevare hubro.

Når det ikke er mink i et område må dette vektes som en særlig økologisk kvalitet ved området, og et viktig moment for vekst i sjøfuglbestandene dersom trenden for disse snur. Dette både på grunn av lavere predatortrykk direkte på sjøfugler, men også på grunn av minkens påvirkning på smågnagere viktig for hubro. Vi viser til NOFs faggrunnlag for oppdatering av ny handlingsplan for hubro *Status og trusler for hubro i Norge*, der næringsgrunnlagets betydning for hubro fremheves. Det etterlyses også større hensyn til hubro i arealplanlegging. Behov for gode forundersøkelser og at man sørger for å sikre hensyn til hubro tidlig i planprosesser påpekes.

I historisk sammenheng er hubroens fravær i enkeltområder som en parentes å regne, og dette perspektivet må man ha med seg i arealplanleggingen. Her er det naturlig å understreke at hubroen kan veksle mellom ulike hekkeplasser mellom år. Det er kjent at hubro kan bruke samme hekkeplass i hundrevis av år. Ved hjelp av C-14 analyser fra beinrester av byttedyr hentet fra reirhyller til hubro kan man si noe om trofastheten til reirplasser. En hekkehyll i Meråker, som ligger tørt uten tilgang til nedbør eller sigevann, er datert benyttet i over 4 000 år av hubro.

Naturmangfoldloven (nml). § 4 angir forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer. Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde, og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype, samt at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig. Nml. § 5 angir forvaltningsmål for arter. Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt, og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Det presiseres også at det for å nå forvaltningsmålet for en eller flere arter så langt det lar seg gjøre også skal bevares artenes økologiske funksjonsområder, og de øvrige økologiske betingelser som artene er avhengige av. En industrialisering av skjærgården vil komme i strid med forvaltningsmålene for hubro, slik det er beskrevet i nml. § 5. Å legge til rette for tiltak som vil kunne hindre måloppnåelse for nasjonale forvaltningsmål for arter, er ikke i tråd med nasjonale rammer og føringer.

Merknader til planprogram og konsekvensutredning (KU)

Konsekvensutredningen (KU) skal identifisere og beskrive forhold som kan bli

påvirket, og vurdere vesentlige virkninger for miljø og samfunn. [I en konsekvensutredning vurderer vi ulike alternativer mot hverandre](#), skriver Miljødirektoratet. Da må det det også utredes ulike alternativer, inkludert et 0-alternativ. Vi ser at planprogrammet legger opp til et 0-alternativ, men ikke alternativer. Det er meget uheldig, spesielt i en slik kontroversiell dispensasjonssak.

Det ligger få observasjoner fra Fleinvær i registeringsverktøyet Artsobservasjoner.no, og fuglefaunaen på og ved Feøya og influensområdet rundt vil kreve grundig kartlegging av kompetente ornitologene våre, sommer, høst og vinter.

Det er særdeles viktig at konsekvensutredningen må fange opp slike samlede virkninger, slik det er beskrevet i veilederen for KUr hos [Miljødirektoratet](#). Den nye veilederen for KU skal sikre at det blir stilt tydeligere kvalitetskrav, blant annet gjennom veiledning om utredningskrav, støtte til å vurdere hvorvidt kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig og veiledning om usikkerhet. Miljødirektoratet presiserer i veilederen at det er viktig at det blir brukt fagfolk med relevant kompetanse og hvilket ansvar ansvarlig myndighet har her. Planprogrammet legger opp til kommunikasjon med NOF i prosessen. Dette var også tydeliggjort forrige gang planprogrammet for Feøya var på høring. NOF vil bemerke at vi aldri har hatt dialog med utredere eller utbyggere i prosessen.

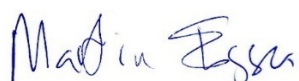
Veilederen legger opp til at samlet belastning og føre-var prinsippet inngår som del av konsekvensvurderingene som skal gjøres og blant annet vurderinger av usikkerhet. En konsekvensutredning skal oppfylle prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 til 12, og etter at KU-prosessen er ferdig kan man som regel legge til grunn at utredningen oppfyller kravet til kunnskapsgrunnlaget i nml § 8. Beslutningsmyndighet skal likevel gjøre en konkret selvstendig vurdering av kunnskapsgrunnlaget og miljøkonsekvenser av planen eller tiltaket opp mot naturmangfoldlovens paragrafer.

NOF bemerker også at naturmangfoldlovens § 49. (*utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde*) må vurderes i sammenheng med tiltaket som vurderes.

Planprogrammet legger opp til at ulike typer forurensning som støy, lys og lukt både i anleggsperioden og i driftsfasen skal utredes. I den forbindelse kan notatet *Effekter av støy på hekkende fugl ved Fugløya, Kristiansund*, som er en gjennomgang av vitenskapelig studier knyttet til støy og fugler, være relevant. Vi legger derfor notatet med høringssvaret.

For Norsk Ornitologisk Forening

NOF Sør-Salten lokallag

Martin Eggen, naturvernrådgiver i NOF

Marianne Skogholm [sign.]

KOPI:

Gildeskål kommune

Statsforvalteren i Nordland

Miljødirektoratet

Klima- og miljødepartementet

Vedlegg: Heggøy, O. 2016.

Effekter av støy på hekkende fugl ved Fugløya, Kristiansund. NOF-notat 2016-14. 7 s.